

Паучок Анастасія Анатоліївна
ст. гр. 6МФд, ХУУП

Балицька Яна Ігорівна
ст. гр. 6МФд, ХУУП

Науковий керівник – к.е.н., доцент Ткачук Н.М.

ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Для України розвиток недержавного пенсійного забезпечення є проблемою нагального характеру, адже наявна солідарна система вичерпала себе та нездатна вже забезпечувати державу необхідними фінансовими ресурсами для виплат пенсій та неспроможна активізувати додаткові ресурси. Тому питання діяльності недержавних пенсійних фондів (далі - НПФ) є надзвичайно актуальним сьогодні для нашої держави; такі фінансові установи у розвинутих країнах успішно функціонують, вони приймають участь у інвестиційному процесі країни, а за наслідками своєї діяльності спрямовують в економіку значні ресурси інвестиційного характеру. Саме на порівняльних особливостях діяльності НПФ в Україні та розвинутих країнах ми зосередимо увагу в нашому науковому дослідженні.

Діюче законодавство України встановило трирівневу пенсійну систему, в якій перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, де усі кошти, що перераховуються підприємствами та застрахованими особами до Пенсійного фонду України, одразу ж виплачуються нинішнім пенсіонерам; другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка передбачає, що частина обов'язкових пенсійних відрахувань (до 7% від заробітної плати працівника) буде спрямована на персональні рахунки громадян; третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, в цій системі можуть брати участь добровільно як фізичні особи, так і юридичні особи-роботодавці [1].

Наразі найпоширенішою системою пенсійного забезпечення в Україні є солідарна система. Запровадження другого рівня пенсійної системи влада планує з року, коли буде досягнуто бездефіцитність Пенсійного фонду. За офіційною інформацією, бюджет Пенсійного фонду на 2018 рік був затверджений із дефіцитом 139,3 млрд. грн. Тому, найефективнішою системою пенсійного забезпечення вважається саме третій рівень – недержавні пенсійні фонди, особливості діяльності яких ми й розглянемо далі.

Згідно Ст. 1 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення», недержавний пенсійний фонд – це юридична особа, яка має статус неприбуткової організації, функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати [2].

Проаналізуємо діяльність ринку недержавного пенсійного забезпечення за перше півріччя 2017-2018 рр. на підставі звітних даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Так, станом на 30.06.2018 р. в Державному реєстрі фінансових установ налічувалось 62 НПФ (у минулому звітному періоді - 64 НПФ); кількість укладених пенсійних контрактів становила 63,7 тис. штук, в той час як у 2017р. - 66,5 тис. штук (зниження на 4,2%), що пов'язано зі зменшенням пенсійних контрактів, укладених фізичними особами. Окрім того, відслідковується зменшення кількості вкладників, як фізичних осіб – на 3,3%, так і юридичних осіб – на 21,7%, а розмір пенсійного внеску вкладників зріс із 110,0 грн. у першому півріччі 2017 р. до 143,6 грн. у відповідному періоді 2018 р. (або на 130,5%); суми пенсійних виплат зросли з 685,2 млн. грн. до 753,4 млн. грн. відповідно (або на 110,0%). Як бачимо, незважаючи на зменшення чисельності вкладників, їхні пенсійні внески та пенсійні виплати зросли, збільшився також і прибуток від інвестування активів НПФ із 956,4 млн. грн. до 1240,0 млн. грн., що в динаміці становило 29,7% [3].

Аналіз функціонування НПФ у розвинутих країнах світу дає можливість виділити ряд особливостей. Зокрема, у Німеччині платежі в деякі фонди здійснюються за рахунок державного податкового кредиту в розмірі 154 євро на рік. Найбільш популярною формою приватного пенсійного забезпечення є "пенсія Ристера". Щорічні державні витрати на податкові пільги становлять близько 7 млрд. євро. Альтернативним приватним пенсійним планом є "пенсія Рюруп", яка призначена для самозайнятих осіб, які не мають права на "пенсію Ристера" [4].

Професійні пенсійні системи у Швеції регулюються колективним договором між працівником і роботодавцем. Великою популярністю користуються також індивідуальні добровільні накопичувальні пенсійні схеми, які можна здійснити через: приватний пенсійний фонд через банк; Фонд страхування капіталу або шляхом інвестування в акції, майно, або інші активи.

У Великобританії роботодавці мають можливість, або сплачувати внески у страхову компанію, або заснувати власний пенсійний фонд. Громадяни, які уклали договір додаткового пенсійного страхування мають можливість знизити розмір внесків за соціальним страхуванням, а також з метою стимулювання недержавного пенсійного страхування уряд

запровадив податкові пільги. Персональні пенсії формуються незалежно від роботодавця. Працівник, при бажанні, індивідуально накопичує майбутню пенсію в страховій компанії, яку він має право обирати на власний розсуд. Для більшості НПФ розмір пенсії яку отримує особа залежить від: суми, яку ви заплатили; ефективності інвестицій НПФ; віку та здоров'я.

Модель пенсійної системи США складається із 3 рівнів. НПФ за своїми масштабами практично досягли рівня другої національної пенсійної системи та тримають у акціях від 40% до 80% своїх активів. Широке поширення отримали персональні пенсійні рахунки, так звані IRA (individual retirement account).

В Японії фірми з чисельністю співробітників понад 500 осіб можуть відмовитися від національної пенсійної системи. Пенсійні фонди працівників є незалежними від своїх компаній і управляються комітетом, що складається з рівного числа представників роботодавців і працівників [5].

Діяльність НПФ, окрім надання пенсійного забезпечення своїм клієнтам, передбачає також активне інвестування наявних ресурсів у високоприбуткові активи, тобто ефективну інвестиційну діяльність. Так, згідно із оглядом ОЕСР «Регулювання інвестицій пенсійних фондів» у 2018 р. більшість розвинутих країн мають кількісні обмеження стосовно інвестицій НПФ, і лише 8 країн не встановлюють будь-яких обмежень на інвестиції пенсійних фондів, а саме: Австралія, Бельгія, Канада, Нідерланди, Нова Зеландія, Англія, США. В Австралії, незважаючи на те, що конкретні обмеження портфеля не встановлені, піклувальники повинні враховувати диверсифікацію при розподілі своїх активів [6]. У 2016 р. приватні пенсійні активи в країнах ОЕСР досягли найвищого за всю історію рівня - понад 38 трлн. дол. США; втрати інвестицій в результаті фінансової кризи окупились майже в усіх країнах ОЕСР [7].

Частка активів НПФ повністю покриває обсяги ВВП в ряді країн, серед яких: США, Канада, Австралія, Японія, Корея, Китай, Швеція, Ізраїль, Данія, Угорщина. Лідером серед названих країн є США, де обсяги активів НПФ на початок 2017 р. складав 22 трлн. дол. США, або 61% загального обсягу активів вказаних держав; на 2-й позиції – Великобританія (\$3,3 трлн.), 3-й – Японія (\$2,8 трлн.), 4-й – Австралія (\$1,6 трлн.), 5-й – Канада (\$1,5 трлн.). Для порівняння: активи національних НПФ становлять лише 0,01% ВВП [8].

Варто підкреслити надзвичайно важливу роль і значення інвестиційної діяльності НПФ у розвитку економіки, підтвердженням цього є те, що у ряді країн обсяги пенсійних активів є більшими за ВВП. Так, наприклад, у США – 127%, Швейцарії – 121,2%, Англії – 116,2%, Австралії – 113%, а загальні темпи зростання у світі становлять – 6% [9].

Отже, підводячи підсумок відзначимо: сфера недержавних пенсійних заощаджень в Україні перебуває на стадії розвитку й потребує покращення та розвитку, оскільки саме НПФ є на сьогодні своєрідним активатором інвестиційних процесів на фінансовому ринку, що буде сприяти також і підвищенню рівня його розвитку. Для забезпечення стабільного розвитку недержавного пенсійного забезпечення та активізації діяльності НПФ як інституційних інвесторів в Україні, необхідно реалізувати низку заходів на усіх рівнях управління. На нашу думку, доцільними будуть наступні заходи з боку держави як основного регулятора ринку фінансових послуг:

- посилення контролю за діяльністю НПФ;
- забезпечення надійності отримання учасниками НПФ пенсійних виплат;
- активізація заінтересованості громадян в індивідуальній участі в НПФ;
- забезпечення комплексної та постійної законодавчої бази у сфері НПФ;
- захист НПФ як інституційних інвесторів.

Практична реалізація вищезазначених заходів і використання позитивного досвіду зарубіжних країн покращить діяльність недержавних пенсійних фондів і дасть можливість їм стати вагомим частиним економіки в масштабах країни.

Література:

1. Напрями розвитку недержавного пенсійного забезпечення. URL: <https://global-national.in.ua/archive/19-2017/75.pdf> (дата звернення: 27.10.2018).
2. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення: 28.10.2018).
3. Огляд ринку недержавного пенсійного страхування. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkv.html> (дата звернення: 27.10.2018).
4. Private Pension Plans in Germany. URL: <https://www.howtogermany.com/pages/private-pension-plans.html> (дата звернення: 27.10.2018).
5. Pensions at a glance 2017 country profiles – Japan. URL: <https://www.oecd.org/els/public-pensions/PAG2017-country-profile-Japan.pdf> (дата звернення: 28.10.2018).
6. OECD, IOPS and World Bank join forces to improve private pension statistics. URL: <https://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/oecd-iops-world-bank-join-forces-to-improve-private-pension-statistics.htm> (дата звернення: 26.10.2018).
7. Global pension statistics OECD-IOPS-WB. URL: <https://pubdocs.worldbank.org/en/286231474482091813/Session-10PabloAntolin.pdf> (дата звернення: 27.10.2018).

8. Оцінка ефективності топ-5 НПФ в Україні. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/2017-12-28-top-5-non-governmental-pension-funds-functioning.pdf> (дата звернення: 27.10.2018).

9. Яка ефективність роботи НПФ? - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vectornews.net/news/politics/9661-es-i-kitay-hotyat-usilit-sotrudnichestvo.html> (дата звернення: 27.10.2018).

Пеляк Галина Петрівна

ст. гр. МІМзм-11, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Братко О.С.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Одним із самих важливих ефектів глобалізації є взаємозалежність ринків. Національні ринки сьогодні не можна розглядати як незалежні об'єкти, відсьогодні вони входять відповідно і в регіональні і світовий ринок. Те, що відбувається на одному ринку, незаперечно впливає на всі інші.

В цих умовах виникає взаємозалежність конкурентів, яка в свою чергу впливає на інтереси всіх компаній на внутрішньому ринку, а також на міжнародному ринку, змушуючи їх по новому оцінювати свої конкурентні переваги та порівнювати їх з самим сильним конкурентом. Таким чином, в нових умовах конкуренції недостатньо орієнтуватися лише на покупця. Фірма повинна також орієнтуватися на конкурента, на врахування його становища та поведінки.

Проблеми конкурентоспроможності, визначення конкурентних переваг піднімалися у роботах Ансоффа І., Кемпела Д., Левіта Т., Портера М.Е., Стоунхауса Д., Стрікланда А. Дж., Томпсона А.А.

Серед вітчизняних вчених, що досліджували зазначену проблему слід згадати Балабанову І.В., Герасимчук З.В., Міценко Н.Г., Ракшу Н.В., Старостіну А.І., Харитову О.С. та ін.

Разом з тим, теоретичного узагальнення потребують наукові підходи до визначення конкурентних переваг, джерел їх походження та класифікації.

Конкурентні переваги є базовою категорією теорії конкуренції, що визначає конкурентоспроможність на будь-якому з рівнів (держави, регіону, підприємства чи іншого підприємницького суб'єкту) та є основою її забезпечення. Конкурентна перевага є відносним поняттям, так як вона встановлюється шляхом порівняння з кращим з конкурентів.